THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאס אידישע ווארט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

אפענע דיבורים

דער סעקרעטאר פון דער אראבישער עקזעקוטיווע און פון דעם מו־ סולמאנישן היכן ראט, דזשעמעל הוסייני, וועלכער געפינט זיך איצט אין לאנדאן, — האט אין אן אינטערוויו מיט דער "יונייטעד ניוס", גערעדט אפענע דיבורים. ער האט געסטראשעט, אז די לאגע אין ארץ־ישראל איז זייער א קריטישע, און אז מען קאן דארטן יעדן טאג ווארטן אויף נייע אויס־ ברוכן. די איצטיקע רואיקייט, האט ער געזאגט, איז די שטילקייט פאר א שטורעם, און, סיידן די אידן וועלן זיך אפזאגן פון זייער נאציאנאלער היים, — און טאקע באלד, — קאן דער שטורעם איסברעכן צו יעדן מאמענט.

הוסייני סטראשעט ווייטער, אז סיי די אידן און סיי די אראבער זיי־ נען איצט גוט באוואפנט, — און אויף וויפל ס'איז שייך די אראבער, ווייס ער מסתמא וואס ער רעדט. ער סטראשעט אויך, אז צו די פאלעסטינער אראבער וועלן דאס מאל צושטיין די אראבער פון סיריע און פון עבר הירדן און די בעדואינער פון מדבר, — און דער אויסברוך וועט דערפאר זיין א סך בלוטיקער, ווי דער פריערדיקער.

ווי עס זעט אויס, האט הוסייני, וועלכער האט געדארפט קריגן די סימפאטיע פון דער בריטישער עפנטלאכער מיינונג צו דער אראבישער באַ־ וועגונג אנגעפירט פון די קערפערשאפטן וואס ער פארטרעט, ניט געמאכט קיין גרויסן דערפאלג אין זיין מיסיע, — און ער זוכט צו דערגרייכן זיין צוועק דורך אנשרעקן די בריטישע עפנטלאכע מיינונג. עס קאן אויך זייער זיין, אז ער צילט מיט זיין דערקלערונג צו באאיינפלוסן דעם באשלוס פון דער אויספארשונג קאמיסיע, וואס דארף קירצלאך ארויסגעגעבן ווערן.

מיר האבן ניט קיין אורזאך צו גלויבן, אז די לאגע איז טאקע אזוי קריטיש, ווי הוסייני זוכט זי צו שילדערן. די לעצטע אומרוען האבן די אראַ־ בער פירער געדארפט איבערצייגן, אז זיי קאנען מיט גוואלד־מיטלען און מיט פאגראמען גארנישט ניט דערגרייכן, און אז דאס איז א טייערער ביסן פאר די אראבער זעלבסט. עס גלויבט זיך קוים, אז נאך דער לעקציע וואס זיי האבן ערשט געלערנט זאלן זיי ווידער לאזן זיך אויף אן ענלאכער אוואנטיו־ רע טאקע באלד.

דאך האט הוסייני מיט זיין אינטערוויו אפגעדעקט די קארטן פאר די קערפערשאפטן וואס ער פארטרעט. ער זאגט אויס פון חדר, אז די זעלבסט־ געקרוינטע אראבישע פירער באוואפענען זייערע נאכפאלגער ניט נאר אין ארץ־ישראל גופא, נאר אויך אין די שכנות'דיקע לענדער, און אז זיי האבן בדעה צו דערגרייכן זייער ציל דורך גוואלד־מיטלען און בלוט־פארגיסונג.

אזא דערקלערונג מאכט אבער נאך מער אוממעגלאך פאר דעם אי־ דישן צד צונויפצורעדן זיך מיט די אראבישע פירער. מען קאן דאך ניט ריידן און ארגומענטירן מיט א צד, וואס האלט א רעוואלווער צוגעשטעלט צום הארצן, — ניט ווי א גלייכער מיט א גלייכן, יעדנפאלס. עס בלייבט פאר דעם געדראעטן צד אדער אונטערגעבן זיך אן באדינגונגען, אדער פרובירן קעמפן מיט די זעלבע וואפן.

אבער עס זיינען ניטא קיין אידישע פירער, וואס זיינען גרייט אונ־ טערצוגעבן זיך אן באדינגונגען. אפילו די ריכטונג, וואס הערט פארטראטן פון דר. מאגנעס, וועלכע מיאוס'ט זיך קאנטיק ניט מיט דער פערספעקטיווע צו פירן פארהאנדלונגען מיט די וואס פרעטענדירן צו זיין די אראבישע פי־ רער, די עפענדים און מופטים וואס פארטרעטן באמת ניט דאס אראבישע פאלק נאר זיינען זייגע שונאים, און וועמעס הענט זיינען פארשמירט אין בלוט, — אפילו אט דער צד פאדערט אבסאלוטע גאראנטיעס, פאר אידישע רעכט אין ארץ־ישראל.

זיכער וואלטן מיר געוואלט בעסער געפינען א פרידלאכן אויסוועג פון דעם סכסוך. מיר ווילן ניט קיין בלוט־פארגיסונג, און מיר ווילן לעבן בשלום מיט די אראבישע מאסן, וועמעס אינטערעסן גייען זיך גיכער צוזא־ מען מיט אונזערע, ווי מיט די אינטערעסן פון די וואס האלטן זיך פאר זייע־ רע פירער, די הוסייניס און זייערע פריינט מאכן אבער א טעות ווען זיי מיי־ נען, אז זיי קאנען אפשרעקן די אידן. זיי זאלן זיך [illegible] פון זיי דיקטירן.

הוסייניס דערקלערונג איז אבער אן ארויסרוף ניט בלויז צו די אידן, נאר אויך צו דער בריטישער מאכט. אוודאי וואלטן מיר ניט געוואלט מוזן אנקומען צו בריטישע באיאנעטן צו פארזיכערן די לעבנס פון דעם אידישן ישוב, און צו באשיצן דארט זיינע דערוואַרבונגען און זיינע רעכט. אויב אבער די בריטישע באיאנעטן זיינען דער איינציקער אויסוועג, דאן האבן מיר ניט וואס צו שעמען זיך מיט זיי, — אין דעם פאל, ווען מען סטראשעט מיט פאגראמען, זיינען באיאנעטן א גוטע זאך.

הוסייניס דערקלערונג מיינט ניט קיין רוף צו פרידן, נאר א רוף צו מלחמה. דער רוף איז אבער געווענדעט ניט נאר צו די אידן, נאר אויך צו דער בריטישער רעגירונג. און די לעצטע קאן זיך זיכער ניט דערלויבן צו פארלירן איר פרעסטיזש דורך אפשרעקן זיך פאר די דראאונגען פון די אראַ־ בישע פירער. זיכער איז אויך, אז די הוסייניס קאנען ניט געווינען דעם בע־ סערן טייל פון דער בריטישער מיינונג מיט אזעלכע דראאונגען.

צען יאר בית יתומים

דער מערב קאנאדער אידישער בית־יתומים וועט איינגיכן פייע[רן] דעם צען־יאריקן יובילײַ פון דער אויפשטעלונג פון דער געביידע אין וועלכן ער געפינט זיך איצט.

דער אנשטאלט זעלבסט איז אייגנטלאך עלטער ווי די געביידע. די אויפשטעלן פונ'ם בנין האט אבער געמאכט א סוף צו דער אומזיכערער, צייטווייליקער לאגע אין וועלכער דער בית־יתומים, ווי א געזעלשאפטלא־ כער אנשטאלט, האט זיך ביז דאן געפונען. דער יובילײַ איז דערפאר ניט בלויז דער יום־טוב פון דער געביידע, נאר אויך דער יום־טוב פון דעם אנ־ שטאלט.

אבער דער דאזיקער יום־טוב גייט ארויס נאך ווייט הינטער די גרע־ ניצן פון דעם אנשטאלט זעלבסט. דער בית־יתומים איז איינער פון די וויכ־ טיקסטע און קאסטבארסטע אידישע אינסטיטוציעס, וואס זיינען אויפגע־ בויט געווארן מיט באדייטנדיקע קרבנות פון דעם היגן יונגן אידישן ישוב, און ער סימבאליזירט אין א גרויסער מאס דעם דאזיקן ישוב.

ביז דער מלחמה האט דער היגער אידישער ישוב נאך קיין צייט ניט געהאט צו ארגאניזירן זיינע כחות, און דאס געזעלשאפטלאכע לעבן פון דעם נאר־וואס אויפגעקומענעם ישוב האט זיך נאך געפונען אין א כאאטישן מצב. דאס וואס איז ארגאניזירט געווארן, איז געווען ווי געצעלטן, פון א צייטווייליקן כאראקטער.

די מלחמה יארן זיינען געווען די גינסטיקע צייט פאר דער באפעס־ טיקונג פון דעם אידישן ישוב. ערשט נאך דער אויסצוכעניש פון דער אויפ־ טרייסלונג וואס די דאזיקע יארן האבן געבראכט, האט דאס אידישע לעבן אנגעהויבן דא לאזן טיפע ווארצלען און האט זיך, אזוי צו זאגן, אריבערגע־ קליבן פון די געצעלטן אין א פערמאנענטער דירה.

דער נייער מערב קאנאדער בית־יתומים, אויפגעשטעלט מיט צען יאר צוריק, איז דער אויסדרוק פון דער דאזיקער ענדערונג אינ'ם היגן אי־ דישן לעבן.

ירושלים די הויפט־שטאט

פון י. איינער

וואס פאר א רייכער קלינגענדיקער באַ־ גריף! די הויפט שטאט. — דאס מיינט דאס הארץ און די געהירן פון א פאלק; דאס מיינט דאס שענסטע און דאס בעס־ טע פון א לאנד. די הויט־שטאט איז דאס לעצטע ווארט פון דעם וואס דאס פאלק האט געשאפן גייסטיק און פיזיש, די העכסטע מדרגה, צו וועלכער דאס פאלק האט דערגרייכט; אין איר גייען זיך צו־ זאמען אלע פעדים, אלע נערוון פון דער מדינה; אהין פליסן די בעסטע כחות וואס שאפן אויף אלע געביטן פון מענשלאכער קולטור: טעכניק, וויסנשאפט, קונסט, א. א. וו. און דעריבער איז ביי אלע פעל־ קער אין אלע צייטן די הויפט־שטאט גע־ ווען דער לעבעדיקער סימבאל פון דער אנטוויקלונג פון פאלק און לאנד אין פרי־ דענס־צייט און דער קאנצענטרירונגס צענ־ טער אין צייט פון קריגס־צייט. ווען די הויפט שטאט איז געפאלן איז מיט איר געפאלן די גאנצע מלוכה; און נאך אין אונזערע צייטן ווען מען האט פארלארן די הויפט־שטאט האט מען דעם קריג פאר־ לארן. דאס האט אקארשט פראנקרייך גוט דורכגעפילט אין דער לעצטער וועלט־ קריג, — זי האט ניט געוואלט אז דער אויסגאנג פון קריג זאל זיין אפהייננגיק פון פאריז און דעריבער האט זי עוואקואירט פון דארט אלע צענטראלע שטאטארגאנען אין דער פראווינץ.

ירושלים די שטאט, און ירושלים די הויפט־שטאט. ירושלים, די שטאט, — קלינגט הייליק ביי יעדן, אפילו ביי ניט אידן; ירושלים, די הויפט־שטאט איז טייער נאר דעם אידן, ווייל אלס א הויפט שטאט איז זי פארבונדן מיט נאציאנאלער פרייהייט און מיט אידישער פאליטישער זעלבסטשטענדיקייט אין דער פארגאנגענ־ הייט און מיט האפענונגען אויף אזעלכע אין דער צוקונפט, און דעריבער, ווען מען רעדט וועגן נאציאנאלער אויפלעבונג, ווע־ גן ווידער־אויפבוי פון ארץ־ישראל, איז ירושלים איינער פון יענע פונקטן, אויף וועלכע דאס קאן בשום אופן ניט מותר זיין. פאראידישן ירושלים איז איינע פון די וויכטיקסטע און נויטיקסטע אויפגאבן.

די לעצטע טרויעריקע געשעענישן האבן צוגעגעבן דער דאזיקער פראגע א באזונ־ דערע שארפקייט; זיי זיינען א ווארנונג אז מ'זאל זי וואס גיכער לייזן, מ'זאל ניט פארנאכלעסיקן די מעגלאכקייטן.

אויף ניי־ירושלים, ד. ה. וואס איז אוי־ סער דער־מויער, האבן מיר זיך ניט וואס צו באקלאגן: דא האבן זיך פאר די לעצ־ טע יארן אויסגעבויט פיל גרויסע און שיי־ נע אידישע פארשטעט.

תלפיות, וועלכע איז אזוי שיין פלא־ ניר און פארמאגט 65 מוסטערהאפטע הייזער מיט אלע אייראפייאישע באק־ וועמלאכקייטן, מיט שיינע בלומען, — אין פאלמען גארטנס; נעבן דעם געפינט זיך מקור־חיים, — ביי א פופציק הייזער. דער באדן באלאנגט צום נאציאנאל פאנד: אין יענעם געגנט פארמאגט ער נאך צוויי גרויסע שטחים שטאט־באדן: אויף איי־ נעם 123.000 קווארדראט, אייל געפינט זיך אן ארבעטער קאאפעראטיוו "גדוד עבודה" און אויפ'ן צווייטן פון 80,000 אייל געפינט זיך די ווירטשאפט פון אר־ בעטארנס.

ארויסגערוקט ווייט אויס דער שטאט בויט זיך אויף נײַנציק אייל דאס נייע נייע פאר־שטעטל "קריאת שמואל". דאס בויט דער אלטער ישוב. ביי דער אלטער ירושלים'ער אינסטיטוציע "ועד הכלל", וועלכער נעמט ארום עטלאכע "כוללים" (לאנדסמאנשאפטן), עקזיסטירט אן אנ־ שטאלט "אוצר החסד", פאר גמלות חס־ דים. דער "אוצר החסד" האט דערוואר־ בען דעם דאזיקן פלאץ, אים איינגעטיילט אין 124 חלקים און גיט יעדן וואס גייט בויען א לאנגטערמיניקע הלואה פון טוי־ זענט דאלאר.

צו מערב זייט פון דער שטאט געפינט זיך די פארשטאט "בית וגן," און אויך די אנדערע "בית הכרם" קרית משה" (מאנ־ טעפיארע) און גבעת שאול".

אבער צווישן אט די שטעטלאך געפינט זיך פיל ניט אידישער באדן, וועלכן עס איז זייער נויטיק צו דערווארבן כדי עס זאלן ניט זיין הפסקות צווישן איינעם און צווייטן. ווערנד די אומרוען האבן די דאזיקע הפסקות שטארק פארשווערט די פארטיידיקונג פון די ווייטערע אידישע שכונות. און נאך וויכטיקער איז צו פאר־ אידישן דעם ירושלים'ער הינטערלאנד. דאס מיינט אידישע לאנדווירטשאפטלא־ כע קאלאניעס, וועלכע זאלן פראדוצירן דאס וואס איז נויטיק פאר דער אידישער באפעלקערונג אין שטאט. מיר ווייסן גוט וואס פאר א קנאפן ווערט עס האבן די אידישע שטעט אין די גלות־לענדער, וואו דער הינטערלאנד איז באזעצט פון ניט־ אידן. פאר דער אידישער הויפט־שטאט איז דאס א לעבנס־פראגע פון אלע שטאנדפונקטן צוליב מאראלישן איינ־ פלוס און צוליב פיזישן כח.

ליידער, איבעה די באזונדערע באדינ־ גונגען פון די ירושלים'ער אומגעגנט־ בערג און וואסער־מאנגלען — איז די לאנדווירטשאפט דא פיל שווערער און קאמפליצירטער, אזוי אז עס איז לעת־ עתה נישטא קיין האפענונג אויף פריוואַ־ טען קאפיטאל און אויף פריוואטע אונ־ טערנעמונגען, ווי ארום תל־אביב אדער ארום חיפה. דער יסוד פון אזא קאלאני־ זאציע מוז ליגן אין דעם פאלק זעלבסט, ד. ה. ביידע פאנדן, דער קרן קימת און קרן היסוד. אלס א גוטן ביישפיל צו וואס מען קאן קומען קאן דינען די אידישע קא־ לאניע קרית ענבים, וועלכע געפינט זיך צווישן די בערג, עטלאכע קילאמעטער פון ירושלים. די קבוצה האט דארטן אוועקגע־ שטעלט א מוסטערהאפטע ווירטשאפט — מילך, גרינס און פרוכטן. זי באזארגט מיט מילך די וויכטיקסטע הייל־אנשטאל־ טען פון. דער שטאט, קרית־ענבים'ער טרויבן זיינען פאר'שמ'ט פאר די בעסטע; אזוי אויך מיט גרינצייג, האניק און אנ־ דערע פראדוקציעס. די מאטעריעלע לא־ גע פון דער דאזיקער קאלאניע איז א גלענצענדע. דאס האט טאקע געקאסט דעם נאציאנאל פאנד פיל געלט און מי, מען האט אבער געשאפן א דבר של קימא — אן עקאנאמיש־זעלבסטשטענדיקן און פעסטן לאנדווירטשאפטלאכן פונקט, וואו עס ארבעטן מיט גרויס דערפאלג און לעבן און גוטע דארפס באדינגונגען 70 נפשות.

די רואינירטע בעת די לעצטע אומרוען קאלאניעס הולדה, באר־טוביה, חגם זיי זיינען ווייטער פון ירושלים, דאך אין א געוויסן זין קאנען זיי זיך רעכענען פאר ירושלים'ער הינטערלאנד. אין באר־טו־ ביה האט מען שוין אנגעפאנגען צו אר־ בעטן און מען בויט שוין ווידער דעם רו־ אינירטן פונקט. די פראגע איז אבער ווי אזוי מען וועט אים אויפבויען. ביז איצט איז באר טוביה געווען, לויט איר אנט־ וויקלונג, ניט פון די גלענצנדע קאלאני־ עס און כדי איר פארזיכערן א גוטע צו־ קונפט פאדערן זיך פיל געלט־מיטלען: מען דארף זי פארגרעסערן און ארגאניזי־ רען די קאלאניסטן אויף בעסערע תנאים. אין דער קאמיסיע פאר אויפבויען די רו־ אינירטע פונקטן איז מען וועגן דעם צו קיין הסכם ניט געקומען. איין טייל פון יעדן צעשטערטן פונקט און וואו עס מוז פאדערט דורכאויס אז מ'זאל אויפשטעלן יעדער צעשטערטן פונקט און ווו עס מוז זיין, ניט געקוקט אויף קיין געלט; דער צווייטער טייל איז קעגן דעם, דערקלע־ רענדיק, אז מיט דעם געלט קאן מען מער אויפטאן אין אנדערע געגנטן פון ארץ־ ישראל, וואו די געאגראפישע און קלימא־ טישע תנאים זיינען בעסערע.

א נייע אידישע סטודענטן־ארגאניזאציע און אירע צילן

(ספעציעלע קארעספאנדענץ פון ניו־יארק)
פון יוחנן שטעגער

קאנפערענצן זיינען אין ניו־יארק ניט קיין נייעס. ספעציעל די לעצטע צייט, א ראנק א רייע וויכטיקע פאסירונגען אינם אידישן לעבן אין משך פון די לעצטע פאר חדשים, האט יעדע גרעסערע אדער קלענערע ארגאניזאציע געפונען פאר נוי־ טיק צו פאררופן א קאנפערענץ, ביי וועל־ כער עס איז פארהאנדלט געווארן די

דער נעסט פון אנטיסעמיטיזם אין אין דייטשלאנד

אין אלע לענדער דערשטיקט מען דעם אי־ דען האס. נאר אין דייטשלאנד וואקסט ער פון טאג צו טאג.

גראף קודענהאווע־קאלערגי, דער באַ־ וואוסטער קעמפער פאר א 'פאן־אייראפע' האט פארעפנטלאכט אן אינטערעסאנטן ארטיקל "אנטיסעמיטיזם נאך דער מלח־ מה", — אין וועלכן ער בארירט די אנגע־ ווייטיקטע פראגע וועגן דעם אלץ וואקסנ־ דיקן אנטיסעמיטיזם אין דייטשלאנד.

ביז דער מלחמה, — שרייבט ער, — איז רוסלאנד געווען דער וועלט צענטער פון אנטיסעמיטיזם, איז איצט דער דאזי־ קער צענטער געווארן דייטשלאנד. א חוץ איר האט דער אנטיסעמיטיזם נאך געפו־ נען א מקום מקלט אין אייניקע מזרח איי־ ראפייאישע מלוכות. די איבעריקע מלוכות איבערהויפט די גרויסע, אונטערדריקן יעדן פרואוו צו צערייצן די אנטי־אידישע ליידענשאפטן. ענגלאנד ווייסט ניט זינט דיזראעלי פון קיין פאליטישן, סאציאלן אדער עקאנאמישן אנטיסעמיטיזם. דאר־ טען זיינען פאראן א סך אידן וואס פאר־ נעמען די העכסטע פאסטנס אין לאנד.

פראנקרייך האט באקעמפט דעם אנטי־ סעמיטיזם אויפ'ן דרייפוס פראצעס. איצט פילט זיך דארט יעדער איד, אלס א זון פון פראנקרייך, פונקט ווי יעדער פראנ־ צויז קאטאליק. אפילו די נאציאנאליסטי־ שע איטאליען האט באזייטיקט פון איר פאליטיק די טענדענץ צו אנטיסעמיטיזם.

איטאליע האט באוויזן, אז דער קאמף קעגן קאמוניזם קאן זיין דערפאלגרייך אויך אן אריינצומישן דא די ווערסיע וועגן דער אידישער "מאטעריעלער און גייסטיקער העגעמאניע".

און נאר דייטשלאנד גלויבט נאך, אין דעם אמת פון די כל'ערליי אנטיסעמיטי־ שע טעאריעס.

און ניט נאר זי גלויבט, נאר זי שאפט אליין אלץ נייע און נייע בלבולים וועגן דער השפעה פון די אידן. די דייטשן האל־ טען, אז די אידן שאפן נאר טאלאנטן, אבער ניט קיין גאונים. זיי פארגעסן אבער, אז די גאנצע וועלט האט אנער־ קענט פראפעסאר איינשטיין און זיגמונד פרויד, אלס איינציקע, וואס זיינען ווערט אנגערופן צו ווערן גאונים, און דוקא זיי זיינען דייטשע אידן. גאר זעלטן לאזט זיך הערן א שטים צו גלייך מיט דעם רעאליזם אז אידן באזיצן אויך אין א געוויסער מאס אידעאליזם. האט דאך קיין איין פאלק אזוי ניט געליטן פאר זיינע אידע־ אלן און רעליגיע, ווי די אידן. נאר מיט דעם דאזיקן גלויבן אין דער הייליקייט פון זייערע אידעאלן, קאן מען דערקלערן די עקשנות, מיט וועלכער זיי האבן אויסגע־ האלטן אזא העפטיקן קאמף מיט זייערע קעגנער, וואס האבן זיי געוואלט פארטיי־ ליקן.

דאס דייטשע פאלק האט אין דער וועלט־מלחמה זיך איבערצייגט ווי פיינ־ לאך עס איז צו־פילן די שנאה פון דער גאנצער וועלט צו איין פאלק.

די שנאה צו די אידן און דייטשן האט א סך געמיינזאמעס. די ערשטע, ווי די צווייטע, האט מען ניט האלט, אבער ניט אזוי צוליב זייערע נעגאטיווע איינגנשאפ־ טען, ווי צוליב זייערע מעלות, און גראד די דאזיקע נאציע דארף פארזיכטיקער און קריטישער זיך באציען צו אזעלכע באשול־ דיקונגען.

דער וואס זוכט און פאדערט יושר און גערעכטיקייט, דארף קודם כל אליין דורכ־ פירן אזא פאליטיק ביי זיך אין דערהיים.

— פארענדיקט גראף קודענהאווע־קאלער־ גי.